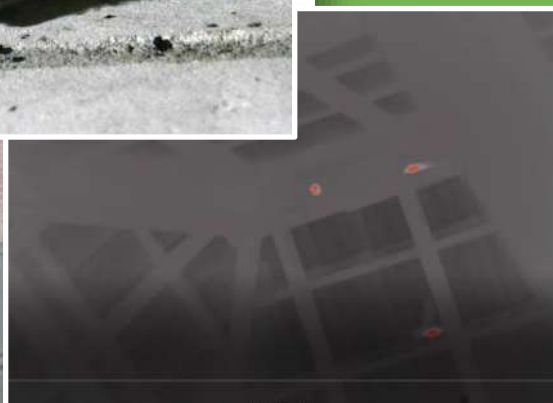

Walhoeve te Hoogerheide

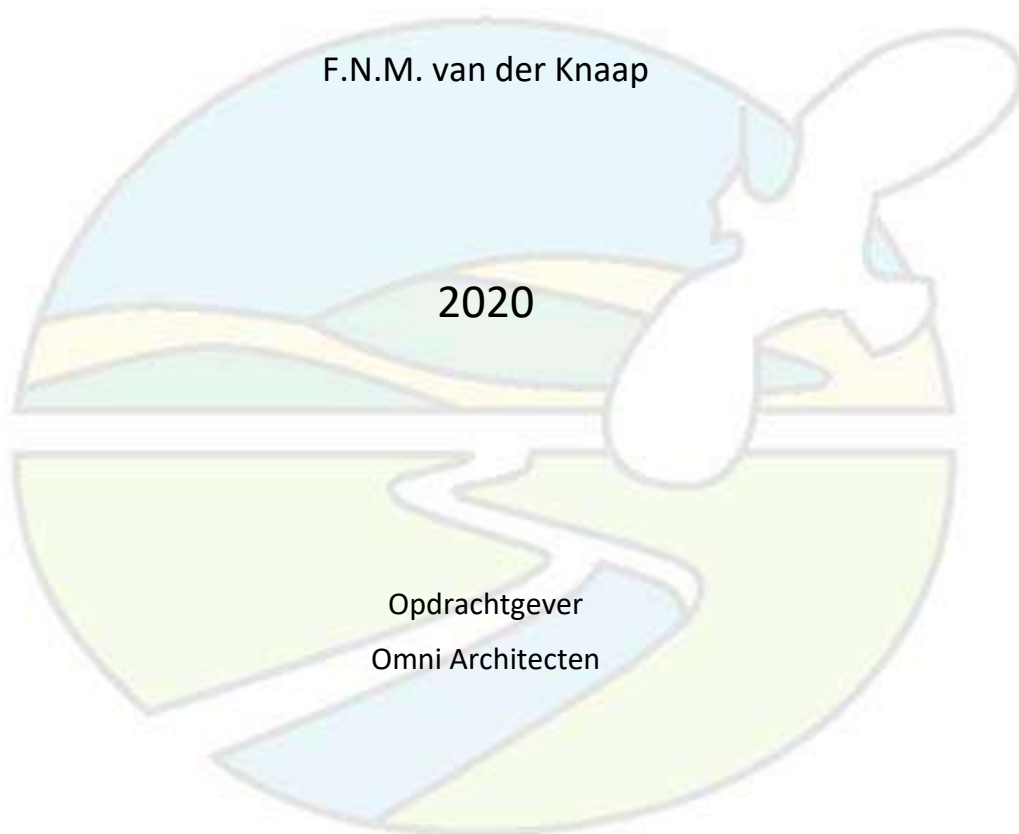
Inventarisatie beschermde soorten in het kader van de natuurwetgeving

Walhoeve te Hoogerheide

Inventarisatie beschermde soorten in het kader van de
natuurwetgeving

Van der Goes en Groot
ecologisch onderzoeks- en adviesbureau

G&G-rapport 2020-50

Datum	15 juni 2020
Versie	V1

Gecontroleerd door: R. de Beer

Van der Goes en Groot
ecologisch onderzoeks- en adviesbureau

Bovendijk 35-G

2295 RV Kwintsheul

Hazenkoog 35-A

1822 BS Alkmaar

www.vandergoesengroot.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Aanleiding tot het onderzoek	5
1.2	Doel van het onderzoek.....	5
1.3	Ligging van het plangebied	6
1.4	Geplande werkzaamheden	6
1.5	Leeswijzer	7
2	Methode	8
2.1	Vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten	8
2.1.1	Huismus	8
2.1.2	Kerkuil.....	9
2.2	Kleine marterachtigen	10
2.3	Eekhoorn.....	12
2.4	Vleermuizen	12
2.4.1	Veldbezoeken	13
2.4.2	Relatie met het vleermuisprotocol	14
3	Resultaten broedvogels	16
3.1	Huismus	16
3.2	Kerkuil	16
3.3	Boomkruiper	17
4	Resultaten Kleine marterachtigen	18
4.1	Wezel en Bunzing	18
5	Resultaten Eekhoorn	19
6	Resultaten vleermuizen	20
6.1	Gewone dwergvleermuis.....	20
6.2	Ruige dwergvleermuis	22
6.3	Laatvlieger.....	22
6.4	Gewone Grootoorvleermuis	23
7	Effectbeoordeling en maatregelen	28
7.1	Huismus	28
7.2	Boomkruiper	28
7.3	Kerkuil	28

7.4	Kleine marterachtigen.....	28
7.5	Eekhoorn	28
7.6	Vleermuizen	28
8	Conclusies en aanbevelingen	30
9	Aanbevolen en geraadpleegde literatuur	32
10	Bijlagen	34

1.3 Ligging van het plangebied

In Figuur 1 is de ligging van het plangebied aangegeven. Het plangebied ligt aan de rand van de bebouwde kom van Hoogerheide. Ten zuiden van de bebouwde kom liggen bossen en ten westen liggen agrarische graslanden en akkers.

1.4 Geplande werkzaamheden

Er zullen op de locatie 25 woningen worden gerealiseerd.

De ecologisch gevoelige werkzaamheden zullen bestaan uit de sloop van een aantal gebouwen op het terrein, het verwijderen van de vegetatie-toplaag, het vergraven van de bodem en het kappen en rooien van struiken en bomen. De woning aan de Ossendrechtseweg 61 blijft behouden.

Bij uitvoering van het werk kan door geluid, trillingen of licht verstoring optreden van (beschermde) soorten.

De schets van de plannen 'Walhoeve'.

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt de methode van het onderzoek beschreven.

In hoofdstuk 3-6 worden de resultaten beschreven en wordt aangegeven welke soorten zijn aangetroffen binnen en eventueel nabij het plangebied.

In hoofdstuk 7 wordt ingeschat in hoeverre deze soorten negatieve effecten kunnen ondervinden door de uit te voeren werkzaamheden welke specifieke maatregelen eventueel noodzakelijk zijn en of een ontheffing van de Wnb noodzakelijk is.

Ten slotte bevat hoofdstuk 8 de conclusies en eventuele aanbevelingen. Indien van toepassing worden aanbevelingen gedaan.

Hoofdstuk 9 tenslotte, geeft een overzicht van de gebruikte literatuur.

In de bijlages is aanvullende informatie opgenomen over de geldende wetgeving en de gebruikelijke procedures bij een vergunnings- en/of ontheffingsaanvraag. Eventueel zijn (indien relevant) verspreidingskaarten opgenomen.

2 Methode

2.1 Vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten

Alleen vogelsoorten waarvan de nesten jaarrond zijn beschermd, zijn geïnterpreteerd. Het betreft de Huismus en de Kerkuil. Beide soorten komen in de omgeving van het plangebied voor (NDFF) en kunnen gevestigd zijn in bebouwing zoals die aanwezig in het plangebied.

Uiteraard is tijdens de inventarisatie ook gelet op eventueel andere aanwezige jaarrond beschermde broedvogels of andere beschermde soorten.

Alle waarnemingen zijn op locatie gekarteerd. De codes zijn gestipt op locatie met behulp van een veldtablet. Daarbij is de classificatie uit Tabel 1 aangehouden.

Tabel 1.
Gebruikte klassen bij de kartering.

Abundantieklasse	Aantal exemplaren
1	1
2	2-4
3	5-10
4	11-25
5	>25

2.1.1 Huismus

Het onderzoek is uitgevoerd conform het KENNISDOCUMENT HUISMUS, VERSIE 1.0, BIJ12 juli 2017.

Op 20 april 2020 en 9 mei 2020 is het plangebied bezocht om de verblijfplaatsen van Huismussen te inventariseren.

Tussen de verschillende bezoeken lag minimaal tien dagen. De bezoeken vonden plaats tussen twee uur na zonsopkomst en twee uur voor zonsondergang en zijn uitgevoerd bij gunstige (weers-) omstandigheden (geen regen, harde wind en/of kou, geen overmatige verkeersdruk).

Door langzaam rond te lopen en te posten in het plangebied en door regelmatig te luisteren, wordt duidelijk of- en waar Huismussen aanwezig zijn. Tijdens elk van de inventarisatierondes is daarbij het gehele plangebied bezocht.

Zowel nestindicatieve waarnemingen als waarnemingen van (territoriale) vogels in geschikt broedbiotoop zijn op locatie gekarteerd. De waarnemingen zijn zoveel als mogelijk gekarteerd op de daadwerkelijke nestplaatsen van de Huismussen. Indien mogelijk werd gewacht met het stippen tot vogels op of nabij de daadwerke-

lijke nestplaats aanwezig waren (veelal op dakgoten, op pannendaken, naast dakkapellen e.d.). De codes zijn beide gebruikt om kaarten te maken van de verblijfplaatsen van Huismussen per ronde.

2.1.2 Kerkuil

Het afleggen van de bezoeken is uitgevoerd conform de landelijk gebruikelijke methodiek zoals uitgebreid beschreven in de 'Handleiding Sovon Broedvogelonderzoek' (VAN DIJK & BOELE, 2011).

Voor het aantal bezoeken, de periode waarin het onderzoek heeft plaatsgevonden en de interpretatie van de waarnemingen is de 'Kennisdocument Kerkuil', gepubliceerd door Bij12 in 2017.

De inventarisatie-methodiek die wordt beschreven in de soortenstandaard is afgeleid van de eerder genoemde hand-leiding voor broedvogelonderzoek van Sovon.

Voor de Kerkuil schrijft de soortenstandaard drie bezoeken voor. Het jaar wordt daarbij onderverdeeld in 'optimale' en 'geschikte' inventarisatieperiodes volgens Tabel 2.

De aanwezigheid van een nest van een Kerkuil kan als volgt worden aangetoond:

- ♣ Er is een bezet nest

Er is minimaal één waarneming in de periode van 1 februari tot en met 31 augustus van:

- ♣ Een paar in broedbiotoop
- ♣ Territoriaal gedrag: een krijsende vogel (vooral feb. en mrt.)
- ♣ Nestindicatie: bedelende jongen: (meestal vanaf juni).

Om de afwezigheid van Kerkuil aan te tonen dienen drie bezoeken in de periode februari tot half oktober te vallen en dienen geheel geen uilen te worden vastgesteld.

Naast het lokaliseren van de vogel(s) werd gelet op sporen van uilen (braakballen) en werd ingeschat of deze recent waren verspreid. Er werd geen gebruik gemaakt van geluid om dieren te lokken.

Alle bezoeken zijn uitgevoerd in de optimale inventarisatieperiode om eventuele afwezigheid van de Kerkuil te kunnen aantonen. De bezoeken zijn afgelegd op 15-16 augustus 2019 twee uur rond

Figuur 2.

Optimale en suboptimale onderzoeksperioden van de Kerkuil volgens het Kennisdocument Kerkuil van Bij12, 2017.

	Januari	Februari tot en met augustus	September tot en met december
Aantonen aanwezigheid voortplantingsplaats of vaste rust- en verblijfplaats kerkuil			
Optimale periode			
Geschikte periode			
Ongeschikte periode			

middernacht, 15 mei 2020 de eerste 2 uur na zonsondergang, 3 juni 2020 de twee uur voor zonsopgang.

De bezoeken zijn deels gecombineerd met het onderzoek naar vleermuizen. Tevens is tijdens de bezoeken naar andere soorten ook gelet op Kerkuil of sporen van Kerkuil.

Tijdens de bezoeken waren de weersomstandigheden gunstig met weinig wind en geen regen.

2.2 Kleine marterachtigen

Het onderzoek is uitgevoerd conform het Handreiking Kleine Marters Noord-Brabant in relatie tot soortbescherming (zie BOUWENS 2017). Dit document van de Zoogdiervereniging is een handreiking voor het uitvoeren van onderzoek naar kleine marterachtigen zoals Wezel, Hermelijn en Bunzing.

Er zijn drie bezoeken afgelegd aan het gebied. Een eerste bezoek wordt gebruikt voor het uitzetten van de materialen. Hierbij wordt uiteraard gelet op locaties met de hoogste trefkans. Deze wordt bepaald op grond van de aanwezige biotopen, dekking, eventueel mogelijke trekroutes, foerageergebieden etc.

Een Mostela (marterkast) met opgetilde deksel voor een kijkje aan de binnenzijde.

Een tussen bezoek is nodig voor controle van het materiaal. Hierbij kunnen de sporenbuizen, indien nodig, voorzien worden van nieuw sporenpapier, de camera's kunnen voorzien worden van nieuwe batterijen en de geheugenkaartjes kunnen worden gewisseld.

Eventueel kan er bij dit bezoek ingegrepen worden als de sensor te vaak loos geactiveerd wordt door zonlicht en schaduwen van wuivende boomtakken.

Bij de derde ronde wordt het materiaal opgehaald waarna het beeldmateriaal en de prentenplaten tijdens een bureaustudie worden geanalyseerd.

Het materiaal in Hoogerheide is uitgezet op 23 maart 2020 (bezoek 1), hierna is er een tussencontrole geweest op 20 april 2020 (bezoek 2). Uiteindelijk zijn de materialen opgehaald op 9 mei 2020 (bezoek 3). Het materiaal heeft derhalve ruim zes weken uitgestaan in het veld.

Er is één cameraval opgehangen en één mostela's geplaatst. De camera is voorzien van een sensor die reageert op de combinatie van warmte en beweging. Als er een warmbloedig dier (bijvoorbeeld een zoogdier of vogel) voor de camera beweegt, begint deze met opnemen. Overdag zijn de beelden in kleur, en 's-nachts of bij te weinig licht schakelt de camera automatisch over naar een infrarood beeld. De camera maakt hierbij geen geluid en er zijn geen lampjes te zien waardoor een dier kan schrikken. De dieren blijven dus doorgaan met hun activiteit en wanen zich vaak onbespied. Als lokvoer zijn sardines gebruikt. De mostela is een kist waarin een cameraval is ingesloten.

Sporenbuis ten behoeve van onderzoek naar kleine marterachtigen.

Naast de camera en mostela zijn er tevens vier sporenbuizen uitgelegd. De sporenbuis is een pvc-buis van 8 of 10 cm in diameter. Deze zijn vooral bedoeld om Wezels en Hermelijnen vast te stellen. In de sporenbuis ligt een plankje met in het midden een stempelkussen met inkt. Aan weerszijden van het stempelkussen liggen witte vellen sporenpapier. De Wezel en Hermelijn zijn van nature nieuwsgierig en lopen graag in de dekking. Ook zijn ze continu op zoek naar muizen. Bij deze zoektocht lopen ze graag door de sporenbuizen. Een kaart met de locaties van de camera's en sporenbuizen is opgenomen in Bijlage 1.

2.3 Eekhoorn

Het doel van het onderzoek is inzicht te krijgen in de aanwezigheid van Eekhoorns en hun nestplaatsen. Hiertoe is tijdens rustige weersomstandigheden een dagbezoek uitgevoerd in het vroege voorjaar wanneer de nesten goed zichtbaar zijn. Het onderzoek naar Eekhoorn is gecombineerd met het onderzoek naar andere soorten en soortgroepen (marterachtigen).

Een eekhoornnest bestaat uit een grote bolvormige bos takken. Het geheel is aangekleed met schors, bladeren en andere isolerende materialen. Aanwezige Eekhoorns zijn redelijk goed waarneembaar omdat ze overdag actief zijn.

Met behulp van een verrekijker zijn eventuele nesten in de boomtoppen opgespoord. Alle waarnemingen zijn gekarteerd op een tablet in het veld.

2.4 Vleermuizen

Alle soorten vleermuizen zijn beschermd krachtens de Wnb onder het regime van de Habitatrichtlijn.

Het doel van het onderzoek is om de aanwezigheid en de verspreiding van vleermuizen in het plangebied in kaart te brengen. Het onderzoek is uitgevoerd aan de hand van de richtlijnen uit het protocol voor vleermuisinventarisaties, zoals dat is opgesteld door het Vleermuisvakberaad (VLEERMUISVAKBERAAD, 2017).

Voorafgaand aan het onderzoek is op grond van aanwezige biotopen en bekende voorkomens nagegaan welke vleermuissoorten redelijkerwijs of mogelijk te verwachten zijn binnen het onderzoeksgebied. Het onderzoek is op grond daarvan met name gericht op Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Laatvlieger, Gewone- en Grijze grootoorvleermuis, Rosse vleermuis en Watervleermuis.

Uiteraard zijn ook andere soorten gezocht in het plangebied en zijn eventueel bezoekerondes en/of bezoektijden tussentijds aangepast aan bevindingen tijdens het veldwerk.

2.4.1 Veldbezoeken

Door middel van veldwerk zijn de daadwerkelijke aanwezigheid en verspreiding van vleermuizen in het plangebied onderzocht. Er zijn vijf bezoeken volbracht in de periode augustus 2019 tot en met juni 2020. Het aantal bezoeken is op voorhand op grond van potentie bepaald, bij onverwachte of afwijkende waarnemingen of grotere en bijzondere verblijfplaatsen wordt altijd een extra veldbezoek ingepland.

Het plangebied kan door vleermuizen op verschillende manieren worden gebruikt, bijvoorbeeld als verblijfplaats, als (onderdeel van) een vliegroute of als foerageergebied. Deze gebiedsfuncties zijn tijdens het veldwerk onderzocht.

Tijdens een veldverkenning (tijdens de quickscan en tijdens de eerste rondes) zijn relevante elementen zoals bijvoorbeeld begroeiing en randen daarvan, holtes in bomen, aanwezige lijnvormige beplanting en wateren in beeld gebracht en zijn delen van bebouwing nader op potentie beoordeeld (gaten, spleten, donkere delen).

Bij dit onderzoek en tijdens alle veldrondes is met behulp van zaklamp bij inspecteerbare delen van het plangebied en bij mogelijke verblijfplaatsen gezocht naar sporen van gebruik zoals keutels op verhardingen, poepstrepen bij gaten, vraatresten.

Het terreingebruik door vleermuizen is op grond van de veldverkenning 's nachts nader onderzocht door middel van langzaam surveilleren en posten met gebruik van batdetectors (beschikbare modellen Pettersson 240x en Echo Meter Touch (Pro), Batlogger). Op de onderzoek locatie was altijd visuele- en audioweergave van de opgevangen pulsen mogelijk en er was altijd de mogelijkheid

Tabel 2.

Overzicht en informatie van de veldbezoeken ten behoeve van het vleermuisonderzoek in Walhoeve in 2019 en 2020.

Datum	Start onderzoek	Duur	Weersomstandigheden	Opzet
15-16 aug 2019	00:00	2 uur	17 graden, windkracht 3Bft, windrichting ZW.	Zwermactiviteit, paarverblijven, terreingebruik
9 sep 2019	1 uur na zonsondergang	2 uur	12 graden, windkracht 2Bft, windrichting ZW.	Paarplaatsen/baltsverblijven, zwermactiviteit, terreingebruik
3 okt 2019	1 uur na zonsondergang	2 uur	11 graden, windkracht 2 Bft, windrichting ZW.	Paarplaatsen/baltsverblijven, zwermactiviteit, terreingebruik
15 mei 2020	zonsondergang	2 uur	10 graden, windkracht 2Bft, windrichting Noord.	Kraamverblijven, zomerverblijven, terreingebruik
3 juni 2020	2 uur voor zonsopgang	2 uur	12 graden, windkracht 1Bft, windrichting west.	Kraamverblijven, zomerverblijven, terreingebruik

geluiden en/of pulsen op te nemen met opnameapparatuur (Pettersson Batlogger M, Echo Meter Touch Pro).

Bij het onderzoek werden tevens een sterke zaklamp en een warmtebeeldcamera (Pulsar Helicon XP50) ingezet.

Tijdens alle veldbezoeken is gekeken naar aanwezige vliegroutes en foerageergebieden in en rond het plangebied. Deze gebruiksfuncties zijn vooral te verwachten in luwe delen van het plangebied en langs lijnvormige landschapselementen.

Het eerste bezoek in augustus is mede gericht geweest op het vaststellen van middernachtelijke zwermactiviteit van Gewone dwergvleermuis. Deze zwermactiviteit vormt een sterke aanwijzing voor de aanwezigheid van een winterverblijf.

Het tweede en derde bezoek zijn vooral gericht geweest op het vaststellen van paarverblijven en baltsactiviteit. Een (laat bezet) paarverblijf kan ook als winterverblijf dienst doen.

Het vierde en vijfde bezoek aan het begin van de zomer zijn met name gericht geweest op het in kaart brengen van zwermactiviteit bij kraamkolonies of zomerkolonies. Deze zwermactiviteit treedt met name aan het einde van de nacht op en wordt onderzocht door op kansrijke plekken te posten en/of door rustig door het plangebied surveilleren. Bij een avondbezoek wordt gepost op kansrijke plekken (uitvlieggaten).

Vanwege de grootte van het object en het aantal potentieel geschikte plekken en de positie daarvan voor met name verblijfsgebruik van vleermuizen, is de inventarisatie uitgevoerd door **twee** personen.

De stal/schuur met bouwjaar 1920 is tijdens de verschillende rondes ook van binnen geïnspecteerd, al dan niet met gebruik van warmtebeeldcamera, spiegels, ladder en zaklamp.

Tijdens de veldbezoeken was geen sprake van substantiële neerslag, werd er niet geïnventariseerd bij een windkracht hoger dan 4 Bft of bij een te lage temperatuur.

Voor een overzicht met informatie van de veldbezoeken zie Tabel 2.

2.4.2 Relatie met het vleermuisprotocol

Het vleermuisprotocol is een richtlijn op grond waarvan het onderzoek zo goed mogelijk is uitgevoerd. Dit betekent dat op grond van aanwezige biotopen en potenties in het onderzochte plangebied de uiteindelijke onderzoeksopzet is gemaakt. In het geval van het besproken gebied zijn de hieronder genoemde keuzes gemaakt om de resultaten te optimaliseren.

Aangezien er vooraf geen precieze uitvlieglocaties bekend waren en de aanwezigheid van Laatvlieger vanwege de ligging en aard van de bebouwing op voorhand niet waarschijnlijk wordt geacht, is de

tweede ronde als vroege ochtendronde uitgevoerd. Het zoeken naar verblijven en activiteit in de vroege ochtend is uit ervaring veel effectiever dan het vaststellen van (het zeer snelle) uitvliegen. Uit jarenlang uitgebreid onderzoek door het uitvoerend bureau is gebleken dat ook de Laatvlieger veelal beter in de vroege ochtend te inventariseren is, zeker als geen precieze uitvlieglocaties bekend zijn. De dieren laten in de ochtend duidelijk en soms aanhoudend zwermgedrag zien en vallen ook door hun grootte extra op. Hierdoor is het invliegen zeer opvallend, ondanks dat het zwermen (soms) iets vroeger (en in meer donkere omstandigheden) plaatsvindt dan bijvoorbeeld bij de (Gewone) dwergvleermuis.

Vanwege de aanpassing van de werkwijze zijn de resultaten van het onderzoek naar verwachting beter.

In het plangebied is één optimale ronde uitgevoerd voor het middernachtzwermen van Gewone dwergvleermuis. De bebouwing binnen het plangebied is laag, of wordt niet verwarmd en heeft weinig bufferende capaciteit ten aanzien van warmte. Daarom worden geen bijzondere microklimaten verwacht en is de bebouwing naar verwachting niet geschikt als (massa)winterverblijf. Het middernacht-zwermen wordt daarom niet verwacht en is daarom in één ronde optimaal onderzocht. In de andere (najaars-)ronde is uiteraard wel op dit gedrag gelet.

3 Resultaten broedvogels

3.1 Huismus

In het plangebied of de omgeving daarvan, werden in het geheel geen waarnemingen gedaan van aanwezige Huismussen.

Omdat de soort ontbreekt in het plangebied, is geen aparte verspreidingskaart gemaakt.

3.2 Kerkuil

In het plangebied werd op 23 maart 2020 een dode Kerkuil aangetroffen in de stal. Gezien de positie waarin de Keruil zich bevond is deze waarschijnlijk in de middelste 'schoorsteen' van de schuur gevallen of heeft zicht laten vallen. Hierna heeft de Kerkuil gezien de geringe ruimte, niet terug omhoog kunnen vliegen. Hierna heeft het dier geprobeerd om een andere uitweg te vinden waarna het dier klem is komen te zitten. In deze positie is het dier dood aangetroffen.

Op de zolderverdieping van de Stal/schuur uit 1920 waren tijdens de quickscan al vele braakballen, muizenschedels, urinesporen aangetroffen. Tijdens de onderzoeksperioden zijn geen nieuwe, verse sporen gevonden.

Dood aangetroffen Kerkuil. Rechtsboven: de tijdens de quickscan aangetroffen braakballen. Rechtsonder de tijdens de quickscan aangetroffen urinstrepen.

Omdat de aangetroffen Kerkuil dood is en verder geen waarnemingen zijn gedaan van levende dieren of verse sporen, wordt aangenomen dat momenteel geen Kerkuilen (meer) verblijven in het plangebied en is geen aparte verspreidingskaart gemaakt.

3.3 Boomkruiper

Tijdens het vleermuisonderzoek is de slaapplek van een Boomkruiper gevonden tussen twee balken van de stal. De Boomkruiper is een categorie-5 soort. De slaapplek werd gevonden toen met een warmtebeeldcamera een 'warme plek' werd gezien op de balken. Tijdens de twee latere ronden in 2020 is de Boomkruiper niet gezien.

Slapende Boomkruiper aangetroffen tijdens een vleermuisronde op 3 oktober 2019.

4 Resultaten Kleine marterachtigen

4.1 Wezel en Bunzing

In het plangebied of de omgeving daarvan, werden in het geheel geen waarnemingen gedaan van aanwezige kleine marterachtigen.

Onderstaande tabel toont de verschillende waargenomen diersoorten. Het aantal foto's dat is geschoten geeft een indicatie van de hoeveelheid dieren of de hoeveelheid activiteit van deze dieren in het plangebied.

Figuur 3.

Tabel met vastgelegde soorten tijdens het onderzoek.

	sporenbuizen	camera	mostela
Zoogdieren:			
Bosmuis / ware muis		ja	142
Woelmuizen			338
Spitsmuis			ja
Eekhoorn			2
Vogels:			
Merel		ja	
Zanglijster		ja	
Ekster		ja	
Overig:			
Hond		ja	

De resultaten uit de vier sporenbuizen laten alleen prenten zien van muizen. Er zijn geen prenten van kleine marterachtigen aangetroffen.

Omdat de Wezel en Hermelijn ontbreken in het plangebied, is geen aparte verspreidingskaart gemaakt.

Rosse woelmuis.

Bosmuis.

5

Resultaten Eekhoorn

Tijdens het bezoek t.b.v. de Eekhoorn zijn geen eekhoornnesten aangetroffen. Wel werd tijdens het onderzoek met cameravallen t/b.v. het onderzoek naar kleine marters wel een Eekhoorn vastgelegd in een mostela. Het dier kroop de mostela in waarna de camera hem vastlegde.

Kop van een Eekhoorn zichtbaar in de mostela.

Omdat nesten van de soort ontbreken in het plangebied, worden geen verblijvende Eekhoorns verwacht en is geen aparte verspreidingskaart gemaakt. (Voor de locatie van de waargenomen Eekhoorn zie de kaart in de bijlage met hierop de uitgezette materialen t.b.v. het kleine marterachtigen onderzoek. De locatie van de mostela is de locatie van de waargenomen Eekhoorn).

Staart van een Eekhoorn zichtbaar in de mostela.

6 Resultaten vleermuizen

In Walhoeve zijn vier soorten vleermuizen vastgesteld. In Tabel 3 staan de aangetroffen soorten. De relevante verspreidingskaarten van de aangetroffen vleermuizen staat in Bijlage 1.

Er werden langsvliegende, foeragerende exemplaren en baltsende vleermuizen waargenomen. Tevens werd een (kraam)verblijfplaats gevonden van de Gewone grootoorvleermuis.

Tijdens de quickscan werd al een verblijvende Gewone dwergvleermuis waargenomen in de stal.

Per soort wordt hieronder het voorkomen van de aangetroffen vleermuizen in Walhoeve kort toegelicht en wordt de leefwijze van de waargenomen vleermuizen in Nederland geschetst.

6.1 Gewone dwergvleermuis

In Walhoeve werd de Gewone dwergvleermuis in het gehele plangebied verspreid aangetroffen. De dichtheden en aantallen vleermuizen lagen laag. Er werden foeragerende dieren aangetroffen die ook af en toe een lus maakte door de stal. Tijdens de quickscan werd al een verblijvende Gewone dwergvleermuis waargenomen in de stal. In het vervolgonderzoek zijn geen gebouwgerichte activiteiten of verblijvende vleermuizen waargenomen.

De omliggende begroeiing in en net buiten het plangebied werd gedurende de onderzoeksperiode regelmatig gebruikt door foeragerende dwergvleermuizen. Soms waren dieren langere tijd aanwezig.

Er werden geen bijzondere gerichte verplaatsingen opgemerkt van Gewone dwergvleermuizen die zouden kunnen wijzen op een belangrijke vliegroute.

In het plangebied werden in latere onderzoek rondes enkele in vlucht baltsende Gewone dwergvleermuizen waargenomen. De waarnemingen van deze in vlucht baltsende vleermuizen konden niet worden gekoppeld aan bebouwing binnen het plangebied.

Tijdens de waargenomen baltsactiviteit werden naast baltsgeluiden tevens vangpulsen (versnellende pulsen) van de aanwezige baltsende vleermuizen opgevangen zodat duidelijk was dat de baltslocaties (ook) als foerageergebied worden gebruikt en het (in combinatie met

Tabel 3.

Vastgestelde soorten vleermuizen met bijbehorende indicatie van de aantallen en bescherming/bedreiging en Walhoeve in 2019 en 2020.

Soort	Aantal	Beschermd	Rode Lijst
Gewone dwergvleermuis	enkele	x (HR IV)	-
Ruige dwergvleermuis	enkele	x (HR IV)	-
Laatvlieger	twee	x (HR IV)	gevoelig
Grootoorvleermuis	15-20	x (HR IV)	-

afwezigheid van gebouwgerichte activiteit) waarschijnlijk is dat de dieren niet werden aangelokt door de bebouwing.

Algemeen

De Gewone dwergvleermuis is de meest verspreide en talrijkste vleermuissoort in Nederland. Deze soort wordt beschouwd als hoofdzakelijk gebouwbewonend. Gedurende het hele jaar worden vooral van buiten toegankelijke spouwmuren en besloten ruimtes achter betimmeringen en daklijsten gebruikt.

Nachtelijk zwermgedrag rond een verblijfplaats in voorjaar en zomer duidt op de aanwezigheid van (kraam)kolonies.

Door de verborgen leefwijze gedurende de winterperiode zijn overwinterende dieren, die zich dan meestal in kleinere groepen ophouden, vaak onvindbaar. Een sterke aanwijzing voor dergelijke winterverblijven is het voorkomen van zogenaamde middernacht-zwermactiviteit in de periode half juli – augustus.

Daarnaast is gedurende de baltsperiode in de nazomer en herfst sprake van paargezelschappen die rond paarverblijfplaatsen kunnen worden waargenomen. Baltsende mannetjes worden ook vaak vliegend waargenomen en zijn dan vaak niet direct aan een paarverblijfplaats te koppelen.

Verblijvende (Gewone) dwergvleermuis in de stal tijdens de quickscan (2 mei 2019).

Foerageergebieden bevinden zich overwegend in besloten tot halfopen landschap binnen enkele kilometers van de (zomer)-verblijven. Het foerageergebied wordt via vaste en veelal beschutte vliegroutes bereikt, zoals bomenlanen, boszomen en watergangen.

6.2 Ruige dwergvleermuis

In Walhoeve werd de Ruige dwergvleermuis enkele malen aangetroffen in de drie najaarsronden (augustus – oktober). De soort werd langsvliegend, foeragerend en baltsend tijdens de vlucht waargenomen. Zonder dat aanwijzingen werden verkregen dat de vleermuizen binding hadden met bebouwing in het plangebied.

Algemeen

De Ruige dwergvleermuis is in ons land jaarrond een algemeen verspreide soort, met name ten noorden van de grote rivieren. Het leefgebied is zeer divers, maar de grootste aantallen bevinden zich in bosrijk of parkachtig gebied. Ruige dwergvleermuizen gebruiken uiteenlopende (tijdelijke) verblijfplaatsen, zoals boomholten, bastspelen, nestkasten, spouwmuren, houtstapels en kelders. Hoewel de soort in ons land ook 's zomers verspreid wordt waargenomen, bevinden kraamkolonies zich vooral in Noord- en Oost-Europa (slechts één keer in ons land).

6.3 Laatvlieger

In Walhoeve werden tijdens ronde 1, 2 en 4 één of enkele Laatvliegers gezien. Tijdens ronde vier (15 mei) werden twee foeragerende en Laatvliegers opgemerkt. De waarneming betrof zeer laag foeragerende Laatvliegers boven het gazon. Er werden geen aanwijzingen verkregen dat de vleermuizen binding hadden met (bebouwing in) het plangebied.

Algemeen

De Laatvlieger komt in ons land algemeen verspreid voor rond dorpen in agrarisch gebied, parken, tuinen en stadsranden. In Nederland bewonen Laatvliegers gedurende het hele jaar uitsluitend gebouwen.

Kraamkolonies worden vooral aangetroffen op (kerk)zolders, in spouwmuren of achter gevelbekleding, waarbij de dieren vaak weggekropen zijn tussen balken en in spleten. Een populatie Laatvliegers gebruikt veelal een netwerk van verblijven, waarbij relatief vaak van plaats wordt gewisseld. Voor zover bekend leven mannetjes vrijwel het gehele jaar solitair. Overwinterende dieren worden meestal in kleine groepjes aangetroffen, mogelijk in dezelfde gebouwen als waarin zich de zomerverblijven bevinden.

Laatvliegers foerageren na het uitvliegen eerst kort in sociale groepen nabij de kolonieplaats. Daarna zoeken ze afzonderlijk de open jachtgebieden op. Deze liggen veelal in kleinschalig agrarisch

gebied dat rijk is aan vochtige graslanden. Hierbij kunnen relatief grote afstanden worden afgelegd.

6.4 Gewone Grootoorvleermuis

In Walhoeve werd de Gewone grootoorvleermuis vooral waargenomen in de stal (met het bouwjaar 1920). In de stal zijn in alle ronden waarnemingen gedaan van Gewone

Op 16 augustus 2019 (vleermuisronde 1) werd rond middernacht een tijdelijk verblijvende Gewone grootoorvleermuis aangetroffen in een ruimte op de beganegrond van de stal.

Op 9 september 2019 (vleermuis ronde 2) werd rond middernacht een tijdelijk verblijvende Gewone grootoorvleermuis aangetroffen in een ruimte op de beganegrond van de stal.

grootoorvleermuizen, ook van aldaar verblijvende Grootoorvleermuizen. In de laatste ronde (een ochtend ronde) werd een (kraam)kolonie Gewone Grootoorvleermuizen vastgesteld in het plangebied.

Ronde 1 (16 augustus 2019): Er werd rond middernacht tijdelijk verblijvende vleermuis in een gang op de begane grond van het plangebied gezien. Ook werden er Grootoorvleermuizen gehoord en gezien, vliegend in de nok van de schuur.

Ronde 2 (9 september 2019): In een ruimte op de begane grond van de stal werd een tijdelijk verblijvende (half uur) Gewone grootoorvleermuis waargenomen. Het dier vloog door twee openstaande deuren naar binnen. Het dier vloog rond door de ruimte en hing uiteindelijk hangen aan een lege fitting van een lamp aan het

Op twee verschillende plekken in het dak kropen Gewone grootoorvleermuizen weg.

planfond. Ook werden er Grootoorvleermuizen gehoord en gezien vliegend in de nok van de schuur.

Ronde 3 (3 oktober 2019) : Gewone grootoorvleermuis buiten de stal gehoord en één exemplaar kort hangend aan een balk in de nok.

Ronde 4 (15 mei 2020) : Gewone grootoorvleermuis buiten de stal gehoord.

Ronde 5 (3 juni 2020): In de vijfde ronde op 3 juni 2020 (ochtend ronde) werden bij aankomst vier verblijvende vleermuizen aangetroffen in een ruimte op de begane grond van de stal. Bij het betreden van het gebouw vlogen de dieren direct rond door de ruimte en verdwenen via een andere ruimte en een luik via de zolder naar buiten. De dieren waren enige tijd verdwenen maar keerde later terug en vlogen de open kap van de stal binnen en zwermde rond op de zolder. Na verloop van tijd zwermde hier circa tien Gewone grootoren rond. De dieren vlogen binnen in de nok van de schuur tussen de balken van de zolder en vlogen weer weg door het luik naar de eerste verdieping. Uiteindelijk werden een viertal dieren inkruipend gezien achter een balk tegen de muur (zie foto) en tussen twee balken in nok van de schuur.

Zwermende Gewone grootoorvleermuizen en een aan de nokbalk hangende Gewone Grootoorvleermuis nabij de invliegplek (3 juni 2020).

Algemeen

In ons land komen twee soorten grootoorvleermuizen voor. Het gaat om de Gewone (of Bruine) grootoorvleermuis en de Grijze grootoorvleermuis. Bij onderzoek met de batdetector is geen onderscheid tussen beide soorten te maken en wordt van grootoorvleermuizen gesproken.

De Gewone grootoorvleermuis komt landelijk verspreid in lage aantallen voor in structuurrijke bos- en parklandschappen. Deze soort is niet aan menselijke bouwwerken gebonden en maakt gebruik van zeer uiteenlopende verblijfplaatsen als boomholten, (kerk)zolders en -torens, schuren en vleermuiskasten. De Grijze grootoorvleermuis komt hoofdzakelijk in cultuurlandschappen ten zuiden van het riviereengebied voor en is bij uitstek een gebouwbewoner. De kraamkolonies van de Grijze grootoorvleermuis zijn overwegend klein en worden meestal op zolders aangetroffen, waarbij de dieren aan het plafond hangen.

In meerdere ruimten in de stal zijn resten gevonden van nachtvinders (etensresten van Grootoorvleermuizen).

De kolonies van de Gewone grootoorvleermuis bevinden zich regelmatig in bomen. De meeste overwinterende grootoorvleermuizen worden in ons land solitair of in kleine groepjes waargenomen in groeven, (ijs)kelders en bunkers.

Het jachtbiotoop bestaat uit beschutte plekken in dichte bossen en parken (Gewone grootoorvleermuis), slechts zelden in open landschap (Grijze grootoorvleermuis). Stallen, zolders en schuren zijn, vooral bij slecht weer, geliefde jachtplaatsen voor beide soorten.

Zichtbare tekenen van aanwezigheid zijn kenmerkende prooiresten, vooral vlindervleugels, en keutels onder vaste eethangplaatsen. Beide soorten leven in relatief kleine netwerken, waarbij vooral de Grijze grootoorvleermuis als zeer plaatstrouw bekend staat. De zomer- en winterverblijven en de jachtgebieden liggen meestal slechts enkele kilometers uit elkaar. Vanwege dit relatief kleine leefgebied worden nauwelijks vaste vliegroutes van grootoorvleermuizen vastgesteld.

7

Effectbeoordeling en maatregelen

De aanwezigheid van vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten of vleermuizen nabij en binnen het plangebied kan van invloed zijn op de verdere procedure. De effecten die kunnen optreden bij de geplande werkzaamheden worden beschreven. Voorts zal worden aangegeven welke maatregelen kunnen worden genomen om effecten te voorkomen of te minimaliseren.

7.1 Huismus

Er zijn geen Huismussen waargenomen in of bij de bebouwing van het plangebied en ook in de omgeving zijn geen broedende Huismussen vastgesteld. Er kunnen daarom geen negatieve gevolgen zijn door de plannen voor de Huismus.

7.2 Boomkruiper

De boomkruiper is een algemene soort, er zijn geen ecologisch belangrijke overwegingen om de aangetroffen verblijfplaats te zien als jaarrond te beschermen, de dieren kunnen gemakkelijk uitwijken.

7.3 Kerkuil

Er zijn geen verblijvende Kerkuilen waargenomen in of bij de bebouwing van het plangebied (alleen de dode Kerkuil). Er kunnen daarom geen negatieve gevolgen zijn door de plannen voor de Kerkuil.

7.4 Kleine marterachtigen

Er zijn geen kleine marterachtigen waargenomen in het plangebied. Er kunnen daarom geen negatieve gevolgen zijn door de plannen voor de Kleine marterachtigen.

7.5 Eekhoorn

Er zijn geen verblijfplaatsen van Eekhoorns waargenomen in het plangebied. Wel is één foeragerende Eekhoorn vastgelegd tijdens het onderzoek. Het leefgebied wordt niet zodanig aangetast dat essentieel leefgebied verdwijnt. Er kunnen daardoor geen negatieve gevolgen zijn door de plannen voor de Eekhoorn.

7.6 Vleermuizen**Verblijfplaatsen**

De aanwezige vaste verblijfplaatsen van vleermuizen, Gewone Grootoorvleermuis en Gewone dwergvleermuis, zullen door sloop van de gebouwen beschadigd en of vernield kunnen worden.

Er is tijdelijke compensatie en permanente compensatie noodzakelijk. Er dient een ontheffing te worden aangevraagd waarbij in een op te stellen 'Projectplan' deze maatregelen worden uitgewerkt.

In 2019 zijn door de opdrachtgever al enkele vleermuiskasten opgehangen om de tot dan toe aangetroffen verblijvende vleermuizen te compenseren. Voor de grootoorvleermuizen zal op maat een plan moeten worden uitgewerkt.

Foerageergebied

Het aan te tasten foerageergebied binnen het plangebied maakt slechts een klein deel uit van een veel groter foerageergebied en is geen 'essentieel' deel van het leefgebied. De vleermuizen kunnen derhalve uitwijken.

8 Conclusies en aanbevelingen

Tijdens de inventarisatie zijn Kerkuil, Eekhoorn en vleermuizen aangetroffen (zie Tabel 4).

Tabel 4.
*Aangetroffen
beschermde soorten
met vastgestelde
gebruiksfuncties in
Walhoeve in 2020.
(* tijdens quickscan)*

	Aanwezig	Verblijfplaats	Essentieel leefgebied
Vogels			
Kerkuil	ja (dood)	nee	nee
Grondgebonden zoogdieren			
Eekhoorn	ja	nee	nee
kleine marterachtigen	nee	nee	nee
Vleermuizen			
	Verblijfplaats	Foerageren	Vliegrouete
Gewone dwergvleermuis	ja*	ja	nee
Ruige dwergvleermuis	nee	ja	nee
Laatvlieger	nee	ja	nee
Grootoorvleermuis	ja	ja	nee

- ♣ In het plangebied komen geen jaarrond beschermde verblijfplaatsen van vogels voor. In het plangebied kunnen wél broedvogels met niet-jaarrond beschermde nesten voorkomen. Voor de verwachte aanwezige broedvogels dienen werkzaamheden waarbij nesten vernield of verstoord kunnen worden, buiten het broedseizoen plaats te vinden. Een ontheffing is voor broedvogels dan niet nodig. Het broedseizoen duurt ruwweg van half maart tot half juli.
- ♣ De in het plangebied aangetroffen categorie-5 soorten (Boomkruiper) kunnen uitwijken naar omliggend gebied.
- ♣ In plangebied Walhoeve zijn alleen langsvliegende, in vlucht baltsende en foeragerende vleermuizen waargenomen.
- ♣ Het foerageergebied voor vleermuizen binnen het plangebied maakt slechts een klein deel uit van een veel groter foerageergebied en is geen 'essentieel' deel van het leefgebied. De vleermuizen kunnen derhalve uitwijken.
- ♣ In het plangebied zijn verblijvende vleermuizen aangetroffen. Het gaat om Gewone grootoorvleermuis en Gewone dwergvleermuis. Indien werkzaamheden worden verricht aan gebouwen waarin verblijfplaatsen van vleermuizen zijn aangetroffen, dan dient een plan van aanpak gemaakt te worden waarin mitigerende en compenserende maatregelen worden beschreven om negatieve effecten die kunnen optreden teniet te doen. Dit plan dient te worden ingediend in het kader van een WABO-procedure of in het kader van een ontheffingsaanvraag Wnb. Wanneer voldoende compenserende en/of mitigerende maatregelen worden getroffen wordt door de provincie een

verklaring van geen bedenkingen afgegeven (Wabo-procedure) of een ontheffing (ontheffingsaanvraag Wnb). Zie ook Bijlage 4.5.1.

9

Aanbevolen en geraadpleegde literatuur

- BARATAUD, M., Y. TUPINIER, H. LIMPENS & A C. BETAIN, 2015. ACOUSTIC ECOLOGY OF EUROPEAN BATS. BIOTOPE EDITIONS, PUBLICATIONS SCIENTIFIQUES DU MUSÉUM. ISBN 9782366621440.
- BEUSEKOM, R. VAN, HUIGEN P., HUSTINGS F., DE PATER, K. & THISSEN J. (RED.), 2005. *Rode Lijst van Nederlandse broedvogels*. Tirion uitgevers B.V., Baarn.
- BIJLSMA, R.G., HUSTINGS F. & C.J. CAMPHUYSEN, 2001. *Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2)*. GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- BOUWENS, S. 2017. HANDREIKING KLEINE MARTERS IN RELATIE TOT SOORTBESCHERMING. ZOOGDIERVERENIGING, NIJMEGEN).
- BRIGGS, B. & D. KING, 1998. *The Bat Detective. A fieldguide for bat detection*. Stag Electronics, West Sussex.
- BROEKHUIZEN, S., B. HOEKSTRA, V. VAN LAAR, C. SMEENK & J.B.M. THISSEN (RED.), 1992. *Atlas van de Nederlandse zoogdieren*. 3^e herziene druk. Utrecht.
- DIETZ, C., A. KIEFFER, 2017. *Veldgids Vleermuizen van Europa*. KNNV Uitgeverij. Zeist.
- DIJK A.J. VAN & A. BOELE, 2011. *Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek*. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- GRIMMBERGER, E., 2001. *Gids van de Vleermuizen van Europa*. Tirion, Baarn.
- HUSTINGS F., BORGGREVE C., VAN TURNHOUT C. & THISSEN J. 2004. *Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels volgens Nederlandse en IUCN-criteria*. SOVON-onderzoeksrapport 2004/13. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- KAPTEYN, K., 1995. *Vleermuizen in het landschap. Over hun ecologie, gedrag en verspreiding*. Provincie Noord-Holland, Noordhollandse Zoogdierstudiegroep, Het Noordhollands Landschap, Haarlem.
- LIMPENS, H., K. MOSTERT & W. BONGERS (RED.), 1997. *Atlas van de Nederlandse vleermuizen: onderzoek naar verspreiding en ecologie*. Utrecht.
- SIERDSEMA, HENK, 1995. *Broedvogels en beheer. Het gebruik van broedvogelgegevens in het beheer van bos- en natuurterreinen*. SOVON-onderzoeksrapport 1995/04. Staatsbosbeheerrapport 1995-1.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND, 2002. *Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. – Nederlandse Fauna 5*. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden.

TWISK, P., A. VAN DIEPENBEEK & J.P. BEKKER, 2009. *Veldgids Europese zoogdieren*. KNNV Uitgeverij, Utrecht.

VAN DER KNAAP, F.N.M. 2019. *Toetsing in het kader van de natuurwetgeving*. Van der Goes en Groot Ecologisch adviesbureau, Kwintsheul.

VLEERMUISVAKBERAAD NETWERK GROENE BUREAUS, ZOOGDIERVERENIGING, 2017. *Vleermuisprotocol 2017*, maart 2017.
www.netwerkgroenebureaus.nl en www.zoogdiervereniging.nl.

WESTRA EN R.S.M. KUITERS, S.A. 2018. *Beheerwijzer, Landschappelijke maatregelen voor kleine marterachtigen*. Zoogdiervereniging, Nijmegen.

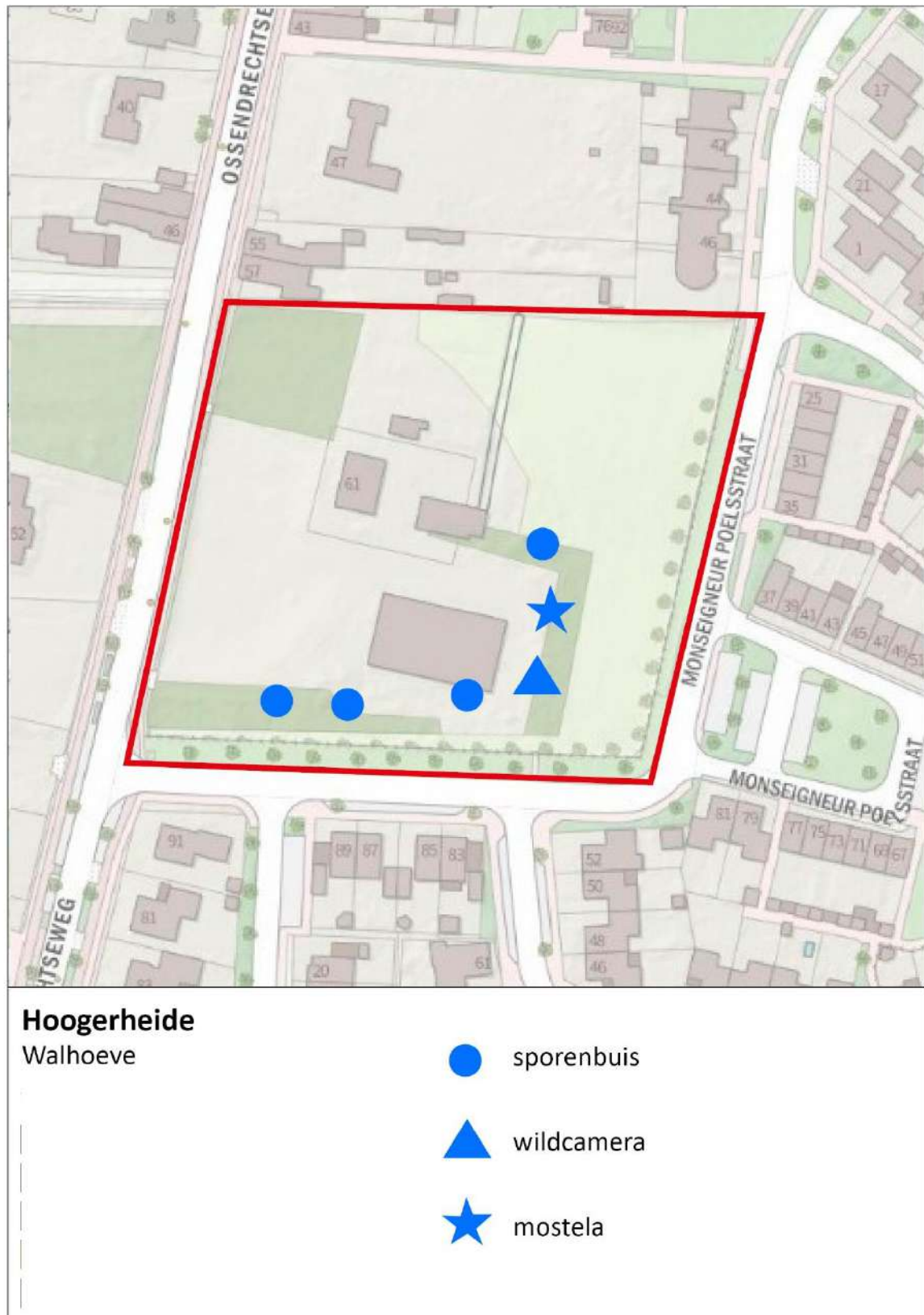
WEZEL, HERMELIJN EN BUNZING BESCHERMD IN NOORD-HOLLAND, HANDREIKING PROVINCIE NOORD-HOLLAND.

WISMEIJER, H., 2002. *Zoogdieren van Europa*. ANWB bv/ TIRION Uitgevers bv, Baarn.

10 Bijlagen

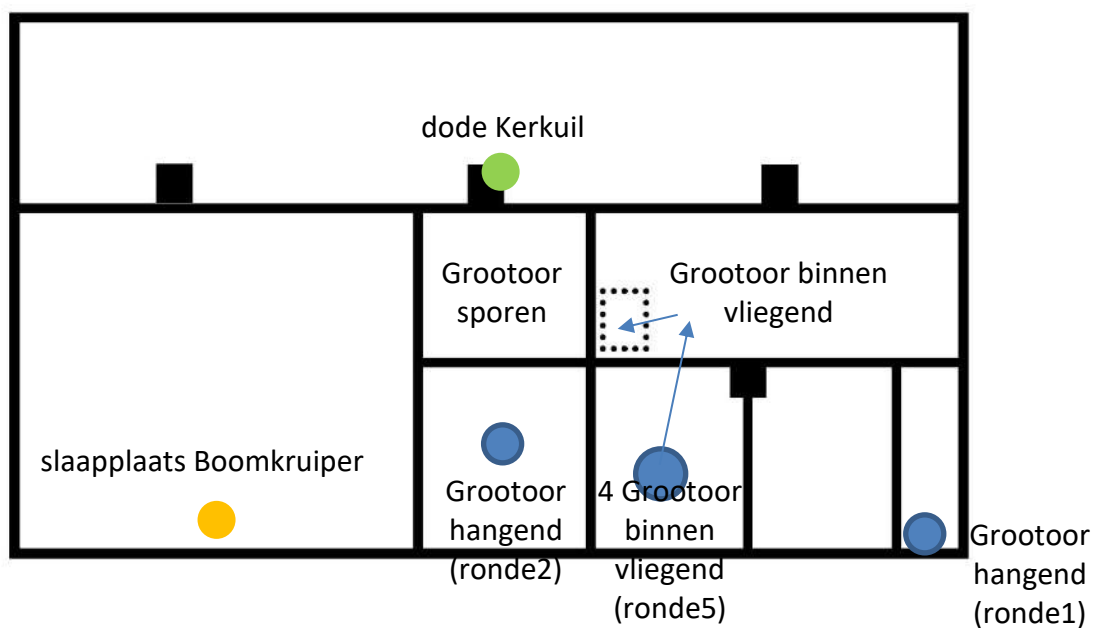
Bijlage 1	Kaart uitgezette materialen tbv kleine marters
Bijlage 2	Plattegrond van de stal met waarnemingen
Bijlage 3	Verspreidingskaart vleermuizen
Bijlage 4	Huidige natuurwetgeving

Bijlage 1 Kaart uitgezette materialen tbv kleine marters

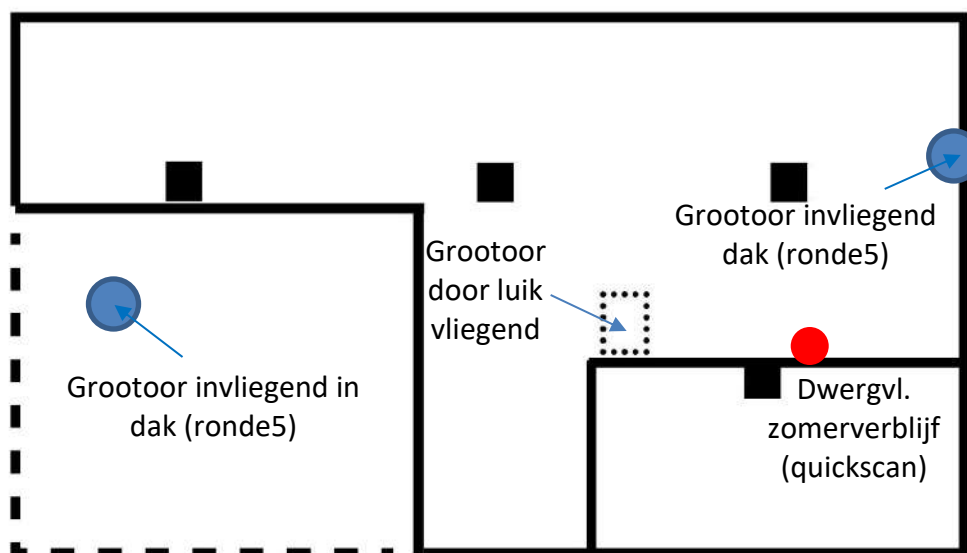

Bijlage 2 Plattegrond van de stal met waarnemingen

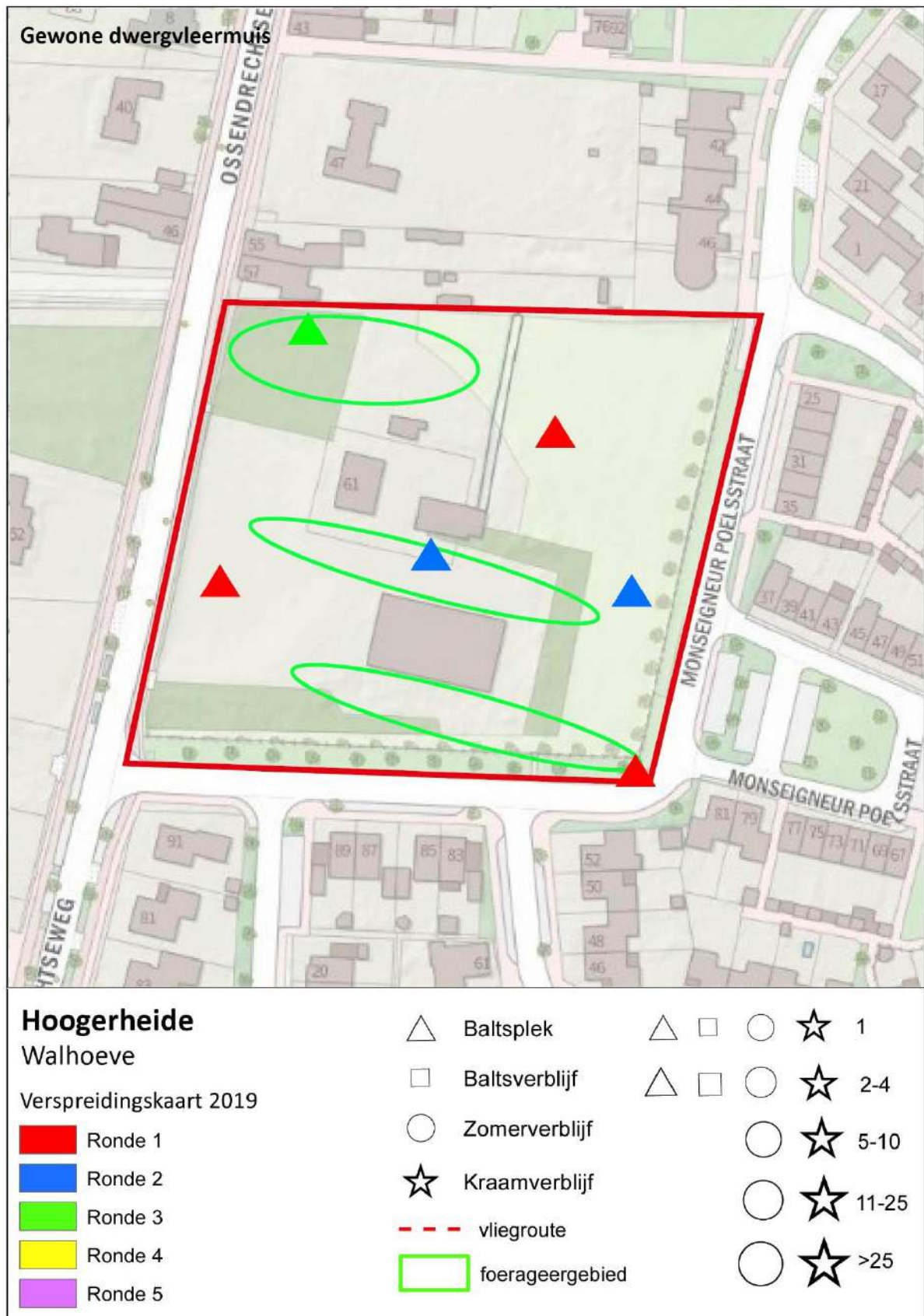
Begane grond

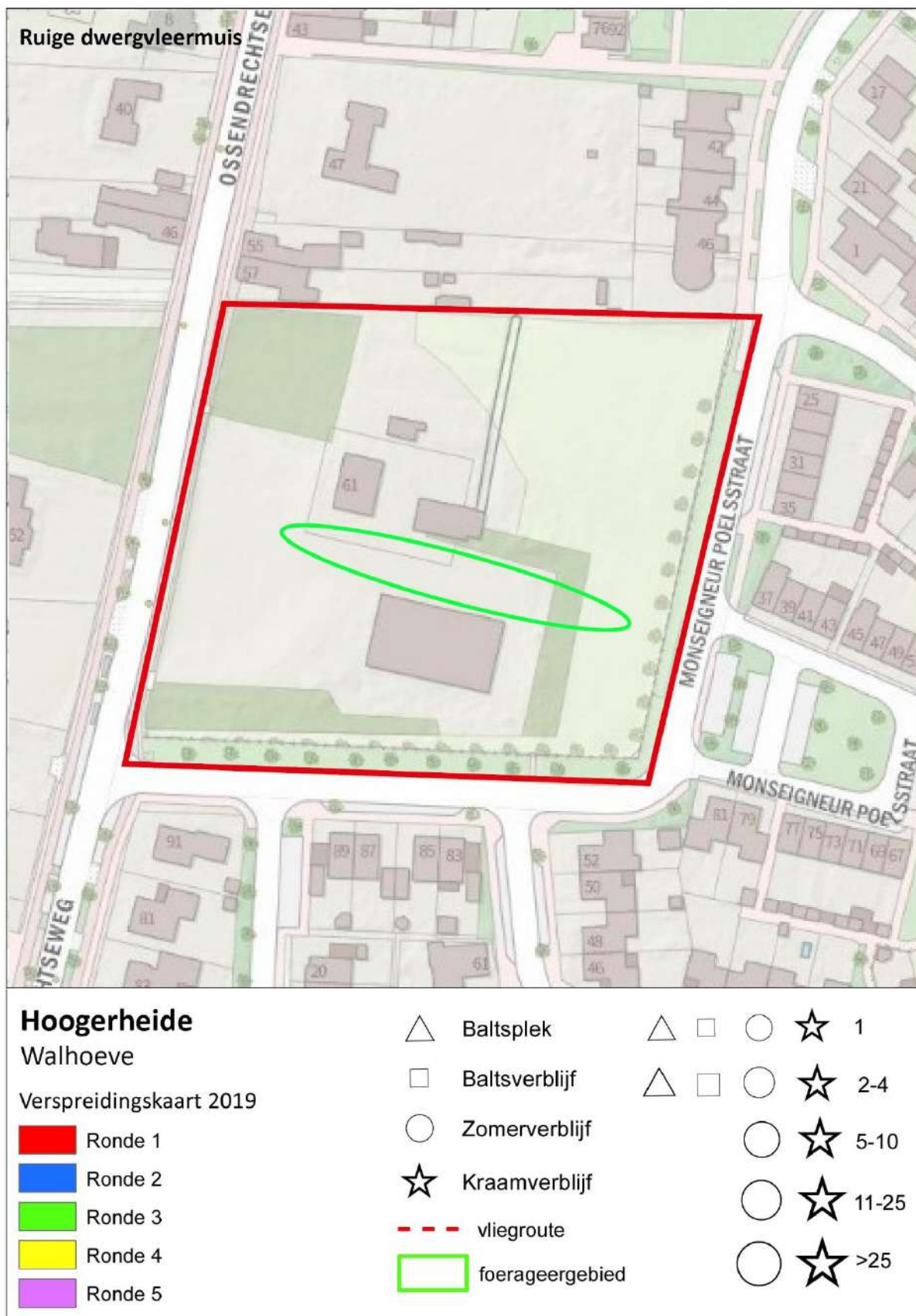

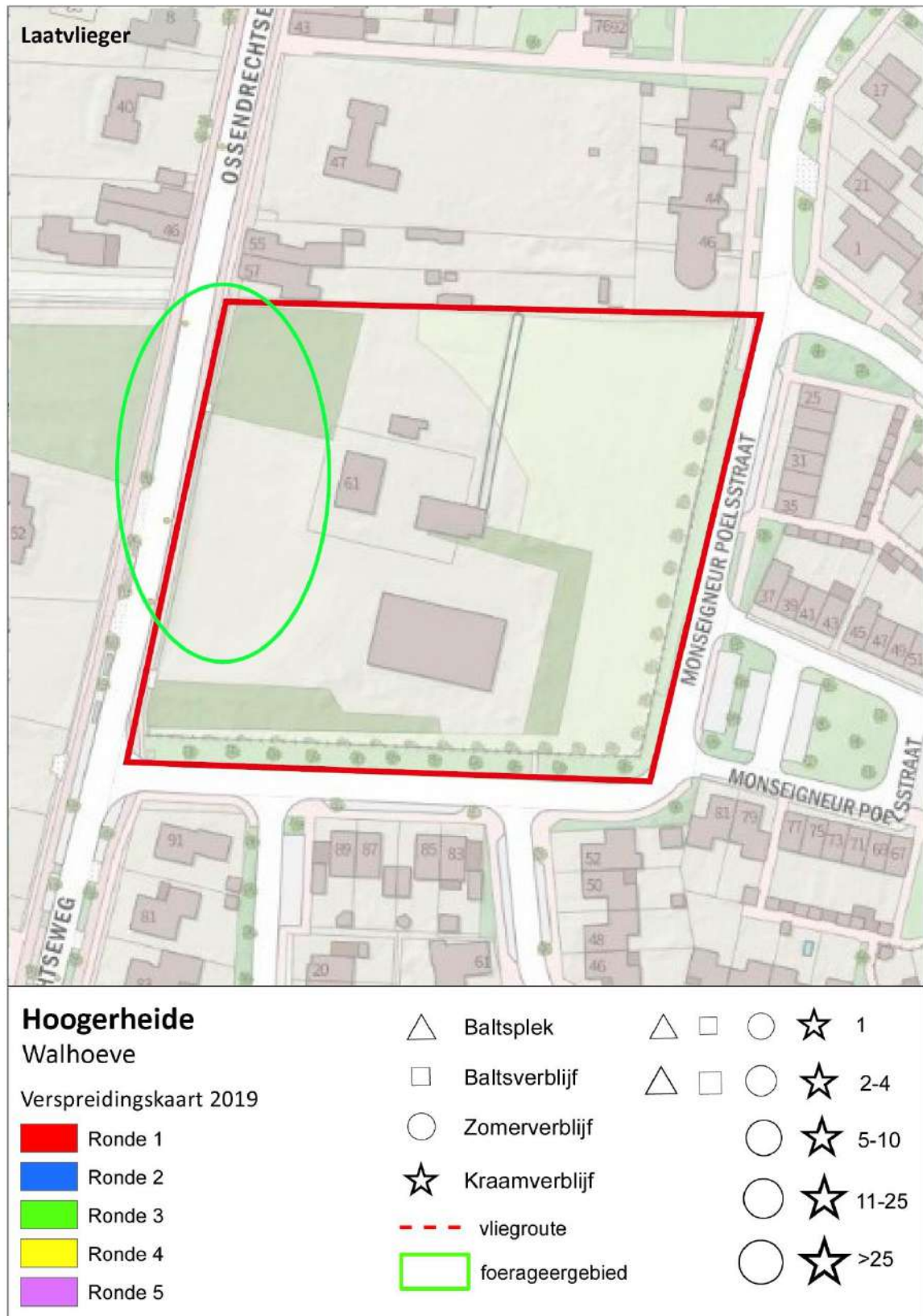
Verdieping 1 (zolder)

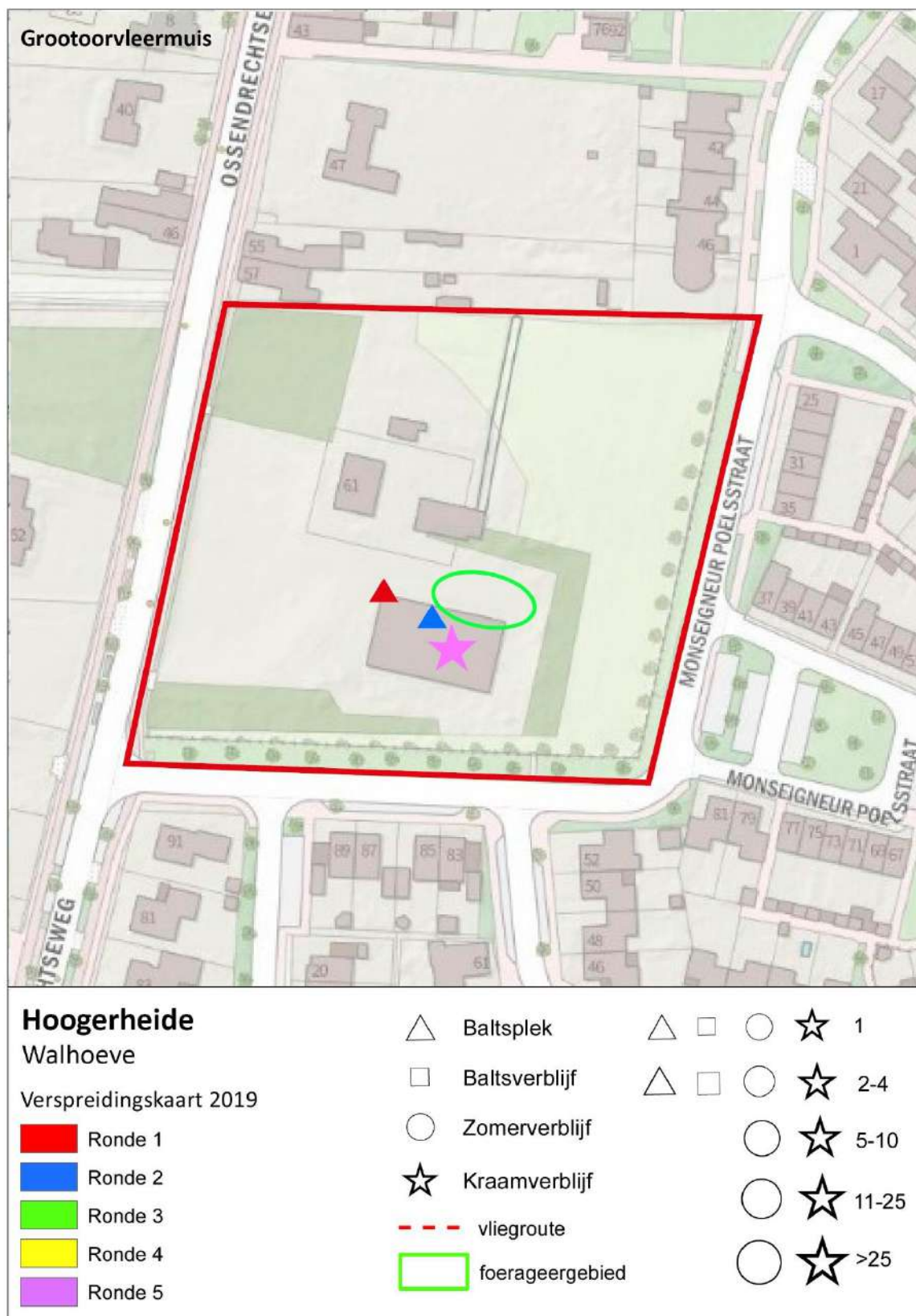

Bijlage 3 Verspreidingskaart vleermuizen

Bijlage 4 Huidige natuurwetgeving

Bijlage 4.1 Wet Natuurbescherming (Wnb)

De Wet Natuurbescherming (Wnb) is het nationale wettelijke kader waarin de Flora- en faunawet, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet zijn samengevoegd.

In de Wnb is zowel de soortbescherming van wilde flora en fauna geregeld als de gebiedsbescherming die veelal voortkomt uit bepalingen van de Europese Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn.

De provincies zijn, op enkele uitzonderingen na, het bevoegd gezag van de wet. De provincies organiseren de ontheffingsverlening en handhaving.

Bijlage 4.1.1 Zorgplicht

Een belangrijke bepaling van de Wnb is de zorgplicht die stelt dat “een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor een Natura 2000-gebied, een bijzonder nationaal natuurgebied of voor in het wild levende dieren en planten kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voor zover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.”

Bijlage 4.2 Soortbescherming

Bijlage 4.2.1 Categorieën

Onder de Wnb wordt een aantal soorten planten en dieren beschermd. Er zijn vier categorieën met beschermde soorten. Twee categorieën bevatten de soorten die respectievelijk zijn beschermd onder de Europese Habitatrichtlijn en soorten genoemd in de Europese Vogelrichtlijn.

Naast deze Europees beschermde soorten heeft de wetgever nog een extra categorie soorten toegevoegd, de ‘andere soorten’.

Per provincie is conform artikel 3.11 nog een vierde categorie opgesteld, die van de ‘vrijgestelde soorten’. Alleen soorten uit de derde categorie kunnen worden vrijgesteld. Voor deze soorten geldt een vrijstelling van ontheffingsplicht bij het overtreden van de verbodsbepalingen (zie Bijlage 4.2.2) bij ruimtelijke ontwikkeling en inrichting en bestendig beheer. De lijst van vrijgestelde soorten kan per provincie variëren en is te vinden in Tabel 5.

Daarnaast zijn Bosmuis, Veldmuis en Huisspitsmuis in of op gebouwen of daarbij behorende erven in alle gevallen vrijgesteld van de genoemde verboden in artikel 3.10.

Tabel 5.

Vrijgestelde soorten per provincie.

Rood=niet vrijgesteld.

	DR	FL	FR	GL	GR	L	NB	NH	OV	UT	ZH	ZL
Zoogdieren												
Aardmuis	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Bosmuis*	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Bunzing	+	+	+		+	+				+	+	+
Dwergmuis	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Dwergspitsmuis	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Eekhoorn						+ ¹						
Egel	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+	+
Gewone bosspitsmuis	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Haas	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Hermelijn	+	+	+		+	+				+	+	
Huisspitsmuis*	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Konijn	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Ondergrondse woelmuis	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Ree	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Rosse woelmuis	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Steenmarter						+ ²						
Tweekleurige bosspitsmuis	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Veldmuis	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Vos	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Wezel	+	+	+		+	+				+	+	
Wild zwijn							+					
Woelrat	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Amfibieën en reptielen												
Bruine Kikker	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Gewone pad	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Hazelworm						+ ³						
Kleine watersalamander	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Levendbarende hagedis						+ ⁴						
Meerkikker	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Bastaardkikker	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

*: algemene vrijstelling wanneer soorten zich in/op gebouwen en bijhorende erven bevinden

+1:geldt in de periode maart-april en juli t/m november

+2:geldt in de periode 15 augustus t/m februari

+3:geldt in de periode juli t/m september

+4:geldt in de periode 15 augustus t/m 15 oktober

Bijlage 4.2.2 Verbodsbepalingen

De Wnb bepaalt conform artikel 3.1, 3.5 & 3.10 dat de volgende zaken verboden zijn:

1. Het is verboden opzettelijk van nature in Nederland in het wild levende dieren voorkomend in de Habitatrichtlijn, vogels genoemd in de Vogelrichtlijn en aangewezen 'andere soorten' opzettelijk te doden of te vangen¹
2. Het is verboden dieren voorkomend in de Habitatrichtlijn opzettelijk te verstoren.
2. Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van hierboven genoemde soorten te vernielen of te beschadigen of nesten of eieren van vogels weg te nemen.
4. Het is verboden vogels als bedoeld in het eerste punt opzettelijk te verstoren als deze verstoring van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.
5. Het is verboden planten van soorten genoemd in de Habitatrichtlijn (bijlage IV, Bijlage 1 Verdrag van Bern) of als 'andere soorten' (Bijlage B bij de wet) in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Bijlage 4.2.3 Ontheffingsmogelijkheid

Ruimtelijke ontwikkeling en (her)inrichting zoals het slopen, renoveren of bouwen van woningen, het dempen van wateren of het aanleggen bedrijventerreinen, kan beschadiging of vernieling tot gevolg hebben van de voortplantings- en rustplaatsen van de in het gebied voorkomende (beschermde) soorten. Dit hangt af van de fysieke uitvoering daarvan en de periode waarin het project plaatsvindt. In bepaalde gevallen moet dan ontheffing voor de Wnb verkregen worden.

Als er beschermde soorten (zie Bijlage 4.2.1) voorkomen die niet zijn vrijgesteld én verbodsbepalingen (zie Bijlage 4.2.2) worden overtreden, dan is ontheffing vereist of moet, indien mogelijk, conform art. 3.31 gewerkt worden met een door het Ministerie van EZ goedgekeurde gedragscode.

De vraag of de ontheffing kan worden verleend zal worden beoordeeld door het bevoegde gezag (veelal de provincie waarin het plangebied is gelegen). Belangrijk daarbij is de vraag in hoeverre schade optreedt, of de gunstige staat van instandhouding van de

¹Het betreft soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn, soorten genoemd in bijlage IV bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn in hun natuurlijke verspreidingsgebied. Alsmede andere soorten, genoemd in bijlage, onderdeel A, bij de wet.

betrokken soort(en) in gevaar komt en of er bevredigende alternatieven voorhanden zijn voor de ingreep of de locatie daarvan.

Bijlage 4.2.4 Wettelijk belang

Per categorie is het bij het al dan niet verkrijgen van een ontheffing belangrijk wat het belang is van het uit te voeren plan en de te verkrijgen ontheffing. Als schade niet te voorkomen is, dient één van de onderstaande wettelijke belangen van toepassing te zijn:

Soorten van de Vogelrichtlijn

Ontheffing is nodig:

- ♣ in het belang van de volksgezondheid of openbare veiligheid.
- ♣ in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer.
- ♣ ter bescherming van flora en fauna.

Soorten van de Habitatrichtlijn

Ontheffing is nodig:

- ♣ ter bescherming van flora en fauna.
- ♣ in het belang van de volksgezondheid, openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijk gunstige effecten.

Andere soorten

Ontheffing is nodig:

- ♣ ter bescherming van flora en fauna.
- ♣ in het belang van de volksgezondheid, openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijk gunstige effecten.
- ♣ in het kader van ruimtelijke ontwikkeling of inrichting van gebieden en het toekomstig gebruik daarvan.
- ♣ ter voorkoming van schade of overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, schietterreinen, industrieterreinen, kazernes, of begraafplaatsen.

Bijlage 4.2.5 Broedvogels

Voor broedvogels wordt in principe geen ontheffing verleend. Als men verstorende activiteiten buiten het broedseizoen laat plaatsvinden worden de vogels geacht te kunnen uitwijken, treedt geen schade op en is geen ontheffing noodzakelijk.

Er is een uitzondering, vogelnesten die buiten het broedseizoen in gebruik zijn vallen onder de definitie van 'vaste rust- of verblijfplaatsen' en zijn daarom jaarrond beschermd. Er zijn vier verschillende categorieën 'jaarrond beschermde broedvogels', categorie 1 t/m 4, zie kader volgende pagina.

Kader: Vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten en bijbehorende categorie.

Soort	Categorie	Toelichting codes
Boomvalk	4	Vogelsoorten waarvan de nesten in
Buizerd	4	principe jaarrond zijn beschermd met
Gierzwaluw	2	beschermingscategorie:
Grote gele kwikstaart	3	1 = soorten die ook buiten het
Havik	4	broedseizoen het nest gebruiken als vaste
Huismus	2	rust- of verblijfplaats,
Kerkuil	3	2 = koloniebroeders die elk broedseizoen
Oehoe	3	op dezelfde plaats broeden en die daarin
Ooievaar	3	zeer honkvast zijn of afhankelijk van
Ransuil	4	bebouwing of biotoop,
Roek	2	3 = soorten die elk jaar op dezelfde plaats
Slechtvalk	3	broeden en die daarin zeer honkvast zijn of
Sperwer	4	afhankelijk van bebouwing,
Stenuil	1	4 = soorten die niet of nauwelijks zelf in
Wespendief	4	staat zijn een nest te maken.
Zwarte wouw	4	

De lijst met vogelsoorten waarvan de nesten gedurende het hele jaar zijn beschermd is in 2009 aangepast (zie kader). **Let wel!** Bij de bescherming van een jaarrond beschermd nest of verblijf wordt zowel de verblijfplaats als de (directe) omgeving die nodig is voor het succesvol functioneren daarvan, betrokken!

Voor jaarrond beschermde soorten kan, meestal alleen buiten het broedseizoen, wél ontheffing worden aangevraagd. Een 'omgevings-check' is dan vereist. Een deskundige moet in dat geval vaststellen of de desbetreffende soort zelfstandig een vervangend nest kan vinden in de omgeving, of dat met verzachtende en/of compenserende maatregelen de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rustplaats gegarandeerd kan worden. Om zeker te zijn dat geplande of genomen maatregelen hiertoe voldoende zijn, moeten deze middels een ontheffingsaanvraag worden voorgelegd aan de provincie. Als geen schade optreedt en de gunstig staat van instandhouding niet in gevaar komt, zal de aanvraag (positief) worden afgewezen. Het is uiteraard essentieel dat de (aan de provincie) voorgestelde maatregelen ook daadwerkelijk worden genomen.

Categorie 5-soorten

Er is nog een categorie met 'bijzondere' vogelsoorten (Categorie 5) Deze soorten keren (zoals ook jaarrond beschermde soorten) weliswaar vaak terug naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar beschikken over voldoende flexibiliteit om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen. Van deze soorten zijn de verblijfplaatsen alleen dan beschermd als 'zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen'.

Bijlage 4.2.6 Gedragcodes

Indien men in het bezit is van een door de minister van EZ goedgekeurde gedragscode hoeft bij werkzaamheden in het kader van

natuurbeheer, van bestendig beheer of onderhoud, van bestendig gebruik en van ruimtelijke ontwikkeling of inrichting voor Vogelsoorten (artikel 3.1), Habitatrichtlijnsoorten (artikel 3.5) en andere soorten (artikel 3.10) geen ontheffing te worden aangevraagd, mits aantoonbaar wordt gewerkt met deze gedragscode (artikel 3.31). De bewijslast dat correct is en wordt gehandeld volgens de gevolgde gedragscode ligt bij de initiatiefnemer.

Het is ook mogelijk te werken conform een dergelijke goedgekeurde gedragscode zonder deze zelf te hebben opgesteld. Te beïnvloeden soorten dienen dan wel in de gebruikte gedragscode te worden behandeld en er moet een belang zijn voor het project vergelijkbaar met genoemde belangen uit de VRL, HRL of de 'andere soorten'.

Bijlage 4.3 Gebiedsbescherming

De Wnb regelt de bescherming van Natura 2000-gebieden. In de Wnb (art. 1.12) wordt ook verordend dat (provinciaal) gebieden aangewezen worden binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Tevens wordt aangegeven dat provincies mogelijkheden hebben ook andere belangrijke gebieden aan te wijzen vanwege hun landschapelijke- of natuurwaarden.

Bijlage 4.3.1 Natura 2000

Nederland en andere EU-landen hebben in overleg met de Europese Commissie speciale beschermingszones aangewezen, de zogenaamde Natura 2000-gebieden. Een overzicht van Natura 2000-gebieden is te vinden op:

<http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/gebiedendatabase.aspx?subj=n2k&groep=0>

Habitattoets

Wanneer plannen bestaan een project in of rond een Natura 2000-gebied uit te voeren, neemt de initiatiefnemer contact op met het bevoegde gezag. In principe is dit Gedeputeerde Staten van de Provincie waarin een gebied (grotendeels) ligt.

Indien negatieve effecten van een project niet kunnen worden uitgesloten, dient een toetsing te worden uitgevoerd. Als uit deze toetsing (ook wel 'Habitattoets' genoemd) blijkt dat een plan (mogelijk) significante negatieve gevolgen heeft, vindt de vergunningaanvraag plaats via een 'passende beoordeling'. Daarbij moeten ook cumulatieve effecten zijn meegenomen.

Alleen als uit de passende beoordeling met zekerheid blijkt dat geen significante gevolgen zullen optreden, of als het gaat om activiteiten met een groot openbaar belang en waarvoor geen alternatieven zijn, wordt vergunning verleend.

Als uit de 'Habitattoets' blijkt dat een activiteit negatieve gevolgen kan hebben die niet significant zijn, vindt de vergunningaanvraag plaats via een verslechterings- en verstoringstoets. Bij deze toets wordt via een uitgebreide effectbeoordeling nagegaan of activiteiten een kans met zich meebrengen op verslechtering van de natuurlijke habitats of de habitats van soorten. Het bevoegd gezag geeft een vergunning af als de verslechtering of verstoring in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen aanvaardbaar is.

Externe werking

Belangrijk bij de bepalingen rond Natura 2000- gebieden is de 'externe werking'. Dit betekent dat ook projecten buiten het Natura 2000- netwerk met mogelijk negatieve gevolgen binnen het netwerk, getoetst moeten worden aan doelen van betrokken gebied of gebieden. Een bijzondere vorm van externe werking is de (extra) uitstoot van stikstof door een project die kan neerslaan binnen Natura 2000-gebieden en daar voor schade kan zorgen. Aangetoond moet worden dat geen negatieve gevolgen mogelijk kunnen zijn op Natura 2000-gebieden.

Bijlage 4.4 Overige gebiedsbescherming

Bijlage 4.4.1 Natuurnetwerk Nederland (NNN)

Ingrepen in gebieden die horen bij het Natuurnetwerk Nederland (voorheen Ecologische hoofdstructuur, EHS) worden in principe niet toegestaan, tenzij bijvoorbeeld uitgesloten is dat de ingreep een negatief effect heeft op het netwerk of de ingreep een groot maatschappelijk belang dient. Getoetst wordt of een ingreep van invloed is op 'wezenlijke kenmerken en waarden', het NNN kent geen toetsing op 'externe werking'. Als een ingreep wordt toegestaan, moeten eventuele nadelige gevolgen zoveel mogelijk worden voorkomen en de resterende schade moet worden gecompenseerd. Uitgangspunt bij het toestaan van ingrepen is dat netto sprake moet zijn van een versterking van het netwerk.

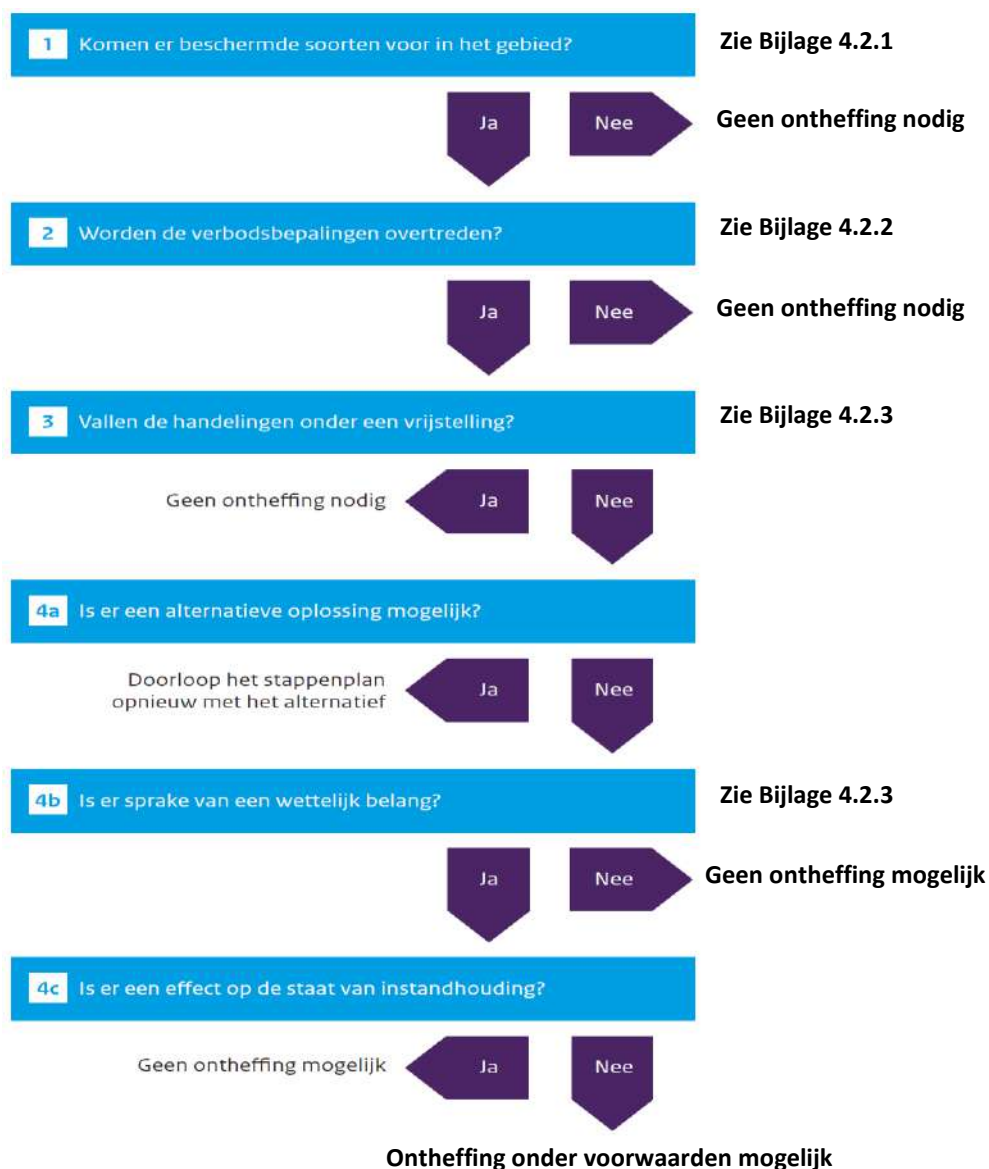
Bijlage 4.4.2 Overige natuurwetgeving

Naast de behandelde wetgeving zijn soms andere gebied beschermende bepalingen van kracht. Dit kunnen regionale of provinciale plannen of visies zijn die gebieden of soorten (extra) beschermen. Een voorbeeld hiervan zijn de 'weidevogelleefgebieden' van de Provincie Noord-Holland. Per plangebied zal op maat moeten worden nagegaan of dergelijke bepalingen aan de orde zijn.

Bijlage 4.5 Procedure

Als bij aanvang van een project niet uitgesloten is dat beschermde soorten voorkomen of negatieve effecten op beschermde gebieden

Figuur 4.
Stappenplan
procedure
ecologisch
onderzoek en
ontheffing

kunnen optreden, is een ecologische *quickscan* nodig en dient het stroomschema uit Figuur 4 te worden gevolgd.

Als op grond van deze *quickscan* de aanwezigheid van dergelijke soorten of gevolgen niet zijn uit te sluiten én wordt gezien dat negatieve effecten kunnen optreden, is vervolgonderzoek noodzakelijk.

Tijdens het vervolgonderzoek wordt het plangebied geïnventariseerd op de mogelijk aanwezige beschermde soorten. Indien aangetroffen worden de gebruiksfuncties van deze soorten in beeld gebracht. Vervolgens wordt opnieuw onderzocht of negatieve gevolgen mogelijk zijn door uitvoering van de plannen.

Bijlage 4.5.1 Ontheffingsaanvraag Wnb

Als stap 4a uit het stroomschema negatief is omdat een project of plan locatie gebonden is en er geen alternatieven zijn, is een

ontheffingsaanvraag waarschijnlijk aan de orde. Een dergelijke aanvraag dient onder andere vergezeld te gaan van:

- ♣ Een projectplan waarin onder meer de locatie, de werkwijze, de te verwachten schade, de te nemen maatregelen, de alternatievenstudie en het wettelijk belang gedetailleerd worden beschreven.
- ♣ Een actuele en volledige inventarisatie naar het voorkomen van beschermde dier- en plantensoorten in het plangebied (ongeveer 3-5 jaar geldig).

De aanvraag kan voorafgaand aan het aanvragen van een omgevingsvergunning plaatsvinden. De aanvraag wordt gedaan bij de provincie waarin het plangebied is gelegen.

Het is ook mogelijk 'aan te haken' bij het aanvragen van een omgevingsvergunning in het kader van de 'Wet algemene bepalingen omgevingsrecht' (WABO).

Men dient op het digitale aanvraagformulier van het omgevingsloket (OLO) dan aan te geven dat 'Handelingen worden verricht met gevolgen voor beschermde dieren en planten'. Ook hierbij dient een projectplan en inventarisatie bijgevoegd te worden.

De gemeente waarbij de aanvraag is ingediend stuurt de informatie omtrent beschermde flora en fauna naar de provincie die een 'Verklaring van geen bedenkingen' (VVGB) afgeeft als onderdeel van de omgevingsvergunning.

De provincie handhaaft bepalingen uit eventuele ontheffingen en vergunningen en de eventuele werking van de Wnb bij projecten waar geen ontheffing is aangevraagd. Ook het volgen van gedragscodes wordt gehandhaafd door de provincie. Mogelijke sancties zijn geldelijke boetes of het stilleggen van werkzaamheden.

Van der Goes en Groot
ecologisch onderzoeks- en adviesbureau

Hazenkoog 35A
1822 BS Alkmaar

Bovendijk 35-G
2295 RV Kwintsheul

www.vandergoesengroot.nl